| A/C. NO. | NEW | 173 | OLD | 152 IV |
|---|---|---|---|---|
| FOLIO | 028 | | | |

TITLE

तर्कसंग्रहदीपिकाव्याख्यान

ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹದೀಪಿಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

दीपिका। ख्याता म। यं।

దీపికా [illegible] ఆకారాము [illegible] గంగాధర [illegible]

పత్రసంఖ్య ౪౮

తయాంవిష్ఠ

దపి కాంయాం। ఇతి నసిద్ధ్యతి॥ తేన తన్నాప్త ప్యావతం [illegible] పటం ప్రతియోగి వ్యాప్తి [illegible] తలప్రత [illegible] ప్రతియోగి [illegible] సంస్థానం। తత్తాదం
నిరూపిత నియత సమానాధికరణ వృత్తి తత్ప్రకారక నిర్ణయ విశేష్య తాశ్రయత్వాత్ ప్రత్యక్ష [illegible] ఫలత్వాదితి। పటం ప్రతి తం తం [illegible] తం తద్ [illegible] సమాసత్వా
ద్ధం తత్ర పటరూప [illegible] నిరూపిత నియత సమాన [illegible] వృత్తి తత్ప్రకారక [illegible] తం తద్రూపం తం తం తం పటపటి నియత సమానాధికరణ [illegible]
వితతత్వాత్ [illegible] విశేష్యతాశ్రయతం తద్రూపతం తత్త్వ [illegible] ప్రత్యక్షత్వాత్। ప్రత్యక్ష [illegible] సత్తా [illegible]॥ [illegible]
తయా వతీ। ప్రత్యక్షత్వాద్ [illegible] నిరూపిత నియత సమానాధికరణ వృత్తి తత్ప్రకారక [illegible] సప్రత్యక్ష [illegible] నిరూపిత నియత సమానాధికరణ వృత్తి
గ్రహ విశేష్యతాశ్రయత్వాదితి యాన [illegible]॥ యత్ర [illegible] ప్రత్యక్ష [illegible] ప్రపాత్య [illegible] తన్నిరూపిత
నియత సమానాధికరణ వృత్తి తత్ప్రకారక [illegible] నియత సమానాధికరణ వృత్తి [illegible] తదుత్పత్తి [illegible] సప్రత్యక్ష [illegible] నిరూపిత నియత
సమానాధికరణ వృత్తి [illegible] నియత సమానాధికరణ వృత్తి [illegible] విశేష్యతాశ్రయత్వ [illegible] తలప్రత్యక్షసత్త్వాయుః॥

అవిఘ్నమస్తు                                                                                రామచంద్ర

శ్రీగణాధిపతయేనమః తా తస్య తక్షేన సేన సేరుహ తానేషు రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః
ప్రణమ్య శ్రీరామచరణ సరోజద్వంద్వ ... హితాయ [illegible] ముపి...
ఫల ... [illegible] ... నమః
౧ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
౧ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

నోః శమనత్వెన్నస్య భూ స్నాత్క నమస్తే రం నమ ద్విపే న్యే పి తథా విధ స్పలా: అశ్రః శమన [illegible]

[illegible] త్వెః దుర్వాస తత్వర్క [illegible] వాం వాం ఫ్రి. [illegible] అంగుళి త్వాదే: ఘవనతే [illegible] త్వ, ంగుళ

కా: ంతేః నే నే, న సర్వత్ర శమనత్వా [illegible] పత్రం శం తుర్న [illegible] తత్ప మంశ మెనతి సం త్వ, త్వ్యంగుళ

[illegible] తివాం [illegible] [illegible] నేఫ్రదేః థాన త్రి ఫుర తంవ [illegible] ద శైశాత్వ హ సం యోగాం గ్ధి రేత నాత్వై

నే రం శోంప, తి గ తుం పవృత్తి పుర్వ హా [illegible] గత్వ తతి ప, యోం నా పపత్రం పేతర

మంజా సనస్త్వే, న త్వ రే శోం [illegible] విషవపశాం గుఘుం థాం వింది నాద్వి సంస్ప పూం మోసంప

[illegible] [illegible] పిత స్తు వస్తు రతే [illegible] [illegible] ననివి సమంర

[illegible] వాథ గా సంగ్రహం ది తి తే [illegible] త్వభూ తాల [illegible] [illegible]

[illegible] ధాం త్వథ వివేద నాం థాం తంపు, ఇ పం ద్వం యత్ర [illegible] వి త్వం ప్రకృతే

[illegible]
[illegible]
2 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తి నా ఖ్యం తత్ర న చస్య శ్యచం తి ధ [illegible] ఫ్ర శ త్ర్యౌ చ న వ గౌ [illegible] వేచ
ద స్వ తా త్ర న్య [illegible] స్యు ర తం [illegible] న వం స్యే త్యు త్యు ఫ్రే న చ చ ద
స్య సం [illegible] త్యా తద్యో గౌ చ తు చ ధ్య న తె న న న వ ర్య త్రం [illegible] శ్ర త మునవ చ స . న బా చ
శ నా స్య త ష్కి లం . ధ గ స్య చ న ష్ప ల త్ర్య శం . [illegible] న రా సం ర న [illegible] తి స్య తి న . ధ ద్రి
త్ర స్య న మా ప్రా వ స్థ ర చ . ని వ న [illegible] చ రి న వ మా ప్తః [illegible] యో సం న చ త్ర రాం న చ హ షి :
ల ధ్ర న: ష్ల లం . ర య స్య త త్ర ఫా భూ తం . చ . న ఓ రి ల త్ర ఫ్రా : అ నె గ చ వు . న ల . చ శ్యా
ప్య ర తె . చ గ . ర స్య న త్ర : న చు వ ల . న ల . చ ర న స్య న ప్ర రె రా చ గ్రై ఫ . వ . న
ల సా . వ మా . ష్టి నా . గ న త్ర స్య ర చ గ్రా న త రయా గ స్య సా . గ న తం . ఏ న్య న . వి రా ప్ర న్య త్ర్య
చ చ త్య చ వం . న ల . చ శ న్మో గ్రం . ధ్ర శ తు న : ప్ర వ త్స స్య చ చ త్రి రి త ప్ని శం . శ్రా . ని రా

కేవియుష్యా...

మురుప్రాప్తియం ప్రుబర్గం

క తయోర్మానాభా [illegible] ఇతి కేతన్న వ్యత్త్వం వచలవదా । ప్రాగసు బంధిత్వ విశిష్టేష సాధ్య
త్వేసతి శక్యతి సాధ్యత్వం న దృష్టం న ప్రశక్యతే ।। ఇవ ఝూష్పవద సమగ్ర ప్రైవేవ సమాప్తా ఇ ఝూ
౪ ఘ్రాంస పూర్వక త్వే కర్తృత్వాం తయ ఇ నష్టస్వమంగళస్య కర్తృత్వ నాం తర్కా ఇ సమాప్తే ఫలకత్వమితి
శంకా నిరాసాంతయ ఇ ష్టఖ్యాంసస్యద్రూరత్రాలంగ్రా ఫలమిత్యవధేయం । నిబంధనస్య ప్రయోజనమాహ
ఇ ష్టేతి ఇష్టస్య నాం । ఇష్ట స్యకర్తవ్యత్వేన జ్ఞానం [illegible] త్వేతి జ్ఞానయా ఇ ష్టాపాధానేక ధమయుప యోగ
ఇతి [illegible] ఇ ఇష్టకర్తవ్యతి ధ ఉపయా జ్ఞానే సమానాపేక్ష తత్వ శంకయా ఇష్టప్రవర్తన సంభవ
తేన స్వ నవేక్షిత తత్వ శంకా నిరాస కత్వేన ఇష్టప్రవృత్తేః తదుపయోగాదితి ధ్యేయం ననుసమాప్య
ర్ధం మంగళాచరణమయుక్తం తేనైవ హి అయుద్భవ ఫలం భవతి తత్ర ధర్మైమవక్రం లాప్యతే యు
దా త్వుక్షార్ధం శ్లోక జ్ఞానాదినవ ప్రశక్యతే సమాప్తిః మనగళస్య మితి శక్యతే వక్తుం । ఒస్వయ
వ్యతిరేకతా భ్యాం వ్యభిచారాత్ [illegible] సమాప్తి సాధకత్వం వేదేనసాధితమితి [illegible] వా

ధితాంధర్మస్యైవైతేనాపి సోఽధర్మాం సంభావ్యాత్ [illegible]తవేవతదిత్యే ఇయాపః ఇయసమానః ప్రసక్తి
ర్నిత్యం మయ సాధ్యధర్మసాం దైనత్వే దేపి ఉపశ్రోత్రాం నిర్ణాతా సాదితయ ధర్మంవైదోపి గినార్థఇయ
ఇయతీతావత్ఫలం కతే [illegible] ఇతి ఉక్తే ఇయవ్యభిచారః కారణసత్త్వేపి కార్యాభావ తత్కారః వ్యతిరేకవ్య
భిచారక్కా కారణాభావేపి కార్యోత్పత్తేః కారణం వక్యాభావాత్ వ్యధిపదేన నాస్తి కార్యం
పరిగ్రహః [illegible] ప్రతిబంధకసంసర్గాభావ [illegible] కార్య
మాకార్యకారణాత్మ్య మంగళస్య ఇయత్త్వం వివ్విఘ్నధ్వంసేపి నామాపు తత్రవిఘ్నసంసర్గాభావ
విరహాత్ నిష్ఫలాప్తేః తత్త్వవపి కారణసత్త్వేపి కార్యానుత్పాదాత్ వ్యభిచార ఇతి
ఘ్నంగమే కారణసత్త్వే కార్యానుత్పాదో వ్యభిచారః అన్వయవ్యభిచారః [illegible] సతిదండా
దేరపి ఘటకారణత్వానుపపత్తేః కించ స్వస్వాప్రేతర ఇయా తత్కారణసత్త్వే స్వసత్త్వే కార్యా
నుత్పాదవినాశప్రసక్తే తథాం స్వస్వాప్రేతరాస్య విఘ్నాంతరసంసర్గాభావస్యాప్యభావా
దితి భావః ఇయత్తు విఘ్నసమసం [illegible] సిద్ధిర విఘ్నాం నాశత్వేన విఘ్నధ్వంస

[illegible]
పా[illegible]
[illegible]
కృష్ణ[illegible]
౫

క్రి ఆవ్యాహారాం గా వాం ద్వాషా ర సం॰ లాం॰ ధి గ మం॰ గళస్యావాం సత్వేన గాం ప్రం॰వరవ వ్యవహారాత్త
ఈతర్కం॰ దం॰ అధికసం॰ఖ్యారమం॰శళం॰ ద్విష్ట కుం॰ సాం॰ గాం పత్తేః గవ [illegible] సంఖ్యా
కమం॰గళత్వేన కారణా త్వమా స్త్రాయితి [illegible] వి [illegible] వసం॰ఖ్యారత్వం॰ వి [illegible] ప్రా
ప సం॰ఖ్యావ్యాపక సం॰ఖ్యారత్వం॰ మం॰గళవి [illegible] ప సం॰ఖ్యా [illegible]
[illegible] వ్యాప్య వ్యాప క [illegible] వా సం॰ [illegible] ద వ న గ ప తాం [illegible] గ్ర ద్యా [illegible]
౩ గ్రం॰థస్య శబ్దప్రతిపాద్యమితి తద్వర్ణః రయదళషి ల్ర దిపద గ్రాహ్యా నాస్తికగ్రంథే గ్రం॰థా ష హిరణి [illegible] షి మంగలాచరణామి
తినశకేవలతేవక్తుం త్రిః స్వాప్వరానం॰ నీకారాల్ తథాపి గ్రం॰థా ప్రిపూర్ణం॰గళం॰ జన్మాంతరీయమేవ తత్ర మం॰తవ్యం
ననుశిష్టాచారానుమితశ్రుతిబోధితకర్తవ్యతాకత్వస్య మంగళస్య పూర్వమభిహితత్వేన తత ఏవ మం॰గళస్య
కర్తవ్యత్వే శ్రుతికల్పనమానాపేక్షా అభావాత్ మం॰గళస్య కర్తవ్యత్వే కిం ప్రమాణమితి తత్ర గ్రంథకృన్మంగళతః సమత్ర

శ్రుతిజన్యబోధవిషయత్వలాభేతి శ్రుతిజన్యబోధే ప్రమాణత్వలాభేన శ్రుతేః ప్రమాణత్వలాభేనేత్యనేన
మనుష్యప్రవృత్తిరితి వాక్యం బాధితార్థకం శ్రుత్యా బోధనాసంభవ ఇత్యభిప్రాయేణ నాస్తికకృతగ్రంథే మంగలం వినాపి
సమాప్తిదర్శనాత్ మంగళస్య సమాప్తి ~~సాధనత్వ~~ రూప ఇష్టసాధనత్వం బాధితమిత్యాశంక్య జన్మాంతరీయమం
గలానుమానేన మంగళస్య సమాప్తిసాధనత్వస్య వ్యవస్థాపనాత్ తత ఏవ శ్రుతిజన్యబోధే అబాధితత్వావధా
రణత్వరూపప్రమాత్వస్యాపి లాభసంభవాత్ నను జన్మాంతరీయసమాప్తేః జన్మాంతరీయమంగళఫలత్వే
అప్యాముష్మికసమాప్త్యుద్దేశ్యాపి శిష్టానాం మంగలాచరణప్రవృత్తిరితి వాక్యం యతో హ్యాముష్మికసమాప్తికా
మనయోక్తతు నాస్తికగ్రంథకర్తృణాం సామర్థ్యాద ఏతజ్జన్మన్యేవ గ్రంథస్యాపి సమాప్తేరేవ తత్ఫలత్వసంభవాత్ తదభా
వేతు మంగలస్యైవోక్తతర్కయోః సిద్ధాంతమదాద్యభావేన గ్రంథకరణాసమయేపి తదాచరణా ఇత్యపేక్షా

ప్రి - వాం౧పూ౧ -
రాజురజు

భక్తి యజ్ఞ
ప్రతిపక్షే

సంభవాదిత్తన జన్మాంతరేయస్య పుంస్త్వవృద్ధిశ్చ క్షేమంగళాపారనాపి తిరితిక్షథమన్వథాభావిరా జ్ఞశ్చ సంభావ
నయా శ్రైతజ్ఞత్రోష్ణార్జనం నహోనకు ర్యాల్ నత్ప్రైవం నాస్తికస్య యాస్త్రైః కథం జన్మాంతరే [illegible] మంగళఫలత్వాభి
వాదిరింగు అహంకనపూర్వకాంచన [illegible] వక్తృతమం [illegible] పూర్వజన్మని సహోదర్యం తదవిరహం గ్రహం కారణపూర్వం
ఇతి నాంతరే [illegible] పూర్వకఫలకత్వసంప్రదాయ ఇతి చేన్న ॥ [illegible] పార్శ్వ [illegible] సాధారణపూర్వకనిర్ణయో
[illegible] సంప్రదాయ [illegible] పూర్వ [illegible] సంప్రదాయ ॥ [illegible] పూర్వ [illegible] పూర్వకపూర్వం [illegible]
సత్పూర్వం [illegible] సంప్రదాయః ॥ [illegible] శాస్త్ర [illegible] విషయ [illegible] పూర్వ [illegible]
[illegible] తత్వ [illegible] శబ్దః అక్షైర్ [illegible] తథా [illegible] మంగళ [illegible]
[illegible] పూర్వం [illegible] ఇత్యనేన [illegible] పూర్వం [illegible] ఇతి [illegible] [illegible]

ఓ

తి ఇత్యేతస్మి తి ఏవకారేణాంప్యుక్తం అత్రైవ షష్ఠేరాంనాం సిద్ధత్వేపి తత్తదర్శనానాం అపి ప్రమాణానాం అనుమానసము
చ్చయః॥ తథాచ నసనాంభవ్యత్వాత్తస్య ప్రత్యక్షస్యైవ ప్రమాణత్వేపి సమస్తానాం బలవత్త్వాం పరిచ్ఛేద్య
కల్పత్వాత్ అనుమానేశ్వర జ్ఞానాత్ త్యాజ్యానాం స్మృతి శ్రుతి ప్రత్యక్ష ప్రమాణానాం ఉక్తానాం ఏతేషాంతు తత్ర దర్శనా
దిత్యాది ప్రతిషిద్ధ్యాశాలివిధయః ప్రత్యక్షేణ తే సర్వే కల్పత్వేనాప్రవృత్తౌ శబ్దవిరోధే
తి అనుమానస్యైవ ప్రమాణత్వం ఇతి న్యాయః ॥ శిష్టాచారేణ శ్రుతిరనుమానం తథా స్మృత్యనుమా
నం బాధ్యంతే తాసాం తత్ప్రత్యక్షత్వేనానుమానస్య ప్రమాణత్వే నవుపపన్న తత్ప్రత్యక్షశ్రుతి ॥
అత్ర శ్రుతి స్మృత్యోర్విరోధే ప్రతిపత్తేనానుమానత స్మృత్యోః శ్రుతిబాధితత్వం తత ఏవ
ప్రమాణం తత ఏవ త్వం బలవదనిష్టానుబంధిత్వేన తిర్యక్ ఇతి ప్రవృత్తేరితి దృష్టానంద నత్వం తదా

మనశ్శుద్ధ్యాహరణా జలతాడనాదౌ। కర్తృత్వప్రవహార్యాపాకే ఇష్టం చ ప్రాప్తిపుత్రత్వం తద్వపరాత్వశివ। ప్రయోజనాదావితి। తత్ర
ఇష్టసాధనతావత్త్వే ఫలత్వవేదాబోధితత్వాత్ కృత్యవిచార ఇతి ప్రాప్తః। యద్యపి ముక్తిః ద్విశ్వసం ప్రత్యక్షం లోకానాం పు
శ్రీమానసానాం। అతోపి తత్పునస్స్వసాధప్రహారం రూపతా। ఇత్యాదినా తత్ర ఇష్టసాధనతా యా వేదబోధితత్వేనంపా
2 ద్వ్యవిచారో దూర్షటః। తత్రాపి ప్రయోజనస్వారానప్రాప్తేన తత్ప్రాప్తి విధ్యసంప్రాపేన పంచపంచనఖా ప్రత్యక్ష ఇత్యత్ర ప
రిసంఖ్యావిధిరేవ। స్వప్నేయః। పరిసంఖ్యా యాజ్ఞ్య తదసి ప్రధప్రయోజనశ్శేన పశ్వన్దివసేవారద్వయం ఇతిశం
ప్రయోజనం నశ్శత్ప్రమితి నపదప వహ్నవసాంద్రాతీ తత్ర ఇష్టసాధనత్వస్య వేదాబోధితత్వేన ప్రవత్తి కృత్యవిచార ఇతి ద్వయం।
అతోఽశత్త్వం లాకానవగత ఇష్టసాధనతాశత్త్వం లోకోప్తేత దుపజీవి ప్రమాణాతిరిక్తం ప్రమాణం వేదోపజీవి ప్ర
మాణాని। జ్యోతిష్టోమప్రభృతి సాధనం। తత్తేన ప్రతిబోధితత్వాదత్యనుమానం। ప్రత్యాదయశ్చ। రాత్రిత్రివిశేతత్వంభ

బలవదనిష్టాననుబంధిత్వం॥ వేదానిషిద్ధత్వం వా రాత్రిశ్రాద్ధం న కుర్వీతేతి నిషేధేన తస్యాః అవిగీతత్వాభావాదితి
[illegible]రాగః॥ శిష్టపదానర్థక్యం పరిహర్తుమాహ శిష్టపదమితి స్వప్రాశస్త్యమితి విశిష్టజ్ఞానార్థకమితి భావః
శిష్టానాం వేదప్రామాణ్యాభ్యుపగంతౄణామేవాచారస్తథావిధ ఇతి బోధ్యః నను శిష్టపదస్యైతత్పరత్వం వందనాదావతివ్యాప్తివారకమేవాస్తుం భ
వతీత్యేకం తస్యైవలంకృష్టార్థకత్వేపగం వృత్తితస్యాపి అలౌకికత్వప్రదర్శనతత్పరత్వే వేదప్రామాణ్యాభ్యుపగంతృభిన్నదా
నాచరణాశ్లిష్టపదోనతద్వారణాసంభవాన్నబదత్తైవిశిష్టపదిత్రమా తతః శిష్టస్యైతద్వృత్తా చేష్టాయాం మేతి
వ్యాప్తిదుర్వారాస్యేతి వాచ్యం ప్రకృతే శిష్టపదస్య వేదప్రామాణ్యాభ్యుపగంతృత్వాపర్థకత్వాభావేన ఫలసాధనత్వాంశేన
భ్రాంతత్వస్యైవ శిష్టపదార్థత్వాభ్యుపగమాదిత్యత ఆహ నకుర్యాదితి యద్యపి విధినిషేధయోః నరాధికారికత్వేన
పశ్వాదేస్తద్వృత్తౌ చేష్టాయాం అలౌకికత్వావగతత్వయోః సత్త్వేన తత్ర వ్యభిచారవారణాయ శిష్టపదం అధికారిక

హావశ్యకమేవ తథాపి బలవదనిష్టాననుబంధిత్వమేవ ప్రవృత్తౌ అపేక్షితత్వం తచ్చేష్టోత్పత్తి నాంతరీయకదుఃఖాధికదుఃఖాజనక
త్వం ప్రథమేష్టాస్థలే ఇష్టోత్పత్త్యభావేన కష్టం కశ్చిత్యాయేన తజ్జనితశ్రమస్య ఇష్టోత్పత్తి నాంతరీయకదుఃఖాధికదుఃఖతయా
ష్టాదికృతప్రథమేష్టాయాం అపవర్గతాపభావేన వ్యభిచారసంభవ ఇతి విధేయం నను విధానాత్ ప్రతి పరస్పరాపేక్షం వ్యాప్తి
ద్రవ్యాణాం మిథః విరోధకతయా ప్రత్యక్షాణాం విశేషాం పరస్పరం సమ్మతత్వేన సంపత్స్వల్పతమాలాభాదితి భావః॥ అధికసంఖ్యాత
ప్రశ్నోత్తరం సత్త్వం విద్యాన్వితయతి తి న్యాయేన సత్త్వాధికసంఖ్యాపదార్థే మానాంతరితి వ్యవస్థైవ సాధనాయైవ తదుపాదానమితి భావః॥
యద్యపి పదార్థే ప్రత్యక్షాణాం విశేషాం బహువిధత్వేన సత్త్వాధికసంఖ్యాన్యపి తన్నిష్ఠే ధీనసంభవ ఇత్యేవ॥ నను పదార్థే విశేషాణాం
దోషేవతన్నిష్ఠేధీనాం ఇతి వాచ్యం తథాపి తదాశ్రయాణాం పదార్థానాం అధికసంఖ్యాసంభవాత్ తత్ప్రాప్తపదార్థే విశేషాణాం
వాదిత్వవ్యావృత్త్యాసత్త్వే అధికసంఖ్యావ్యవస్థైవ తత్త్వాత్పర్యవిషయత్వాత్ నస్పతిరిక్త ఇతి ద్రవ్యాద్వ్యతిరిక్త ఇత్యర్థః

ప్రమితస్యేతి యత్ప్రకారకసంశయం సత్త్వాదిశేషణం ఖ్యాయోరవచ్ఛేదకత్వేన యావత్త్వయుక్తం తదా ప్రవృత్తిరస్తు పదార్థస్యే ప్రకృ
తే అవచ్ఛేదకత్వాత్ తథాపి ప్రవృత్తిరస్తు పదార్థస్య ప్రమితత్వే తత్త్వతల అనాద్యారణా ధర్మ్యప్రకారక విఘాతకతావచ్ఛేదక
త్వేన తత్సాధారణానిరుక్తసత్త్వాదిశేషసంఖ్యయోః ప్రమితత్వాత్ తదవచ్ఛేదకోనసంశయత్వేవ ఇత్యప్రతీతాత్పర్యాత్
సంగతిః ప్రతియోగిత యత్ప్రతియోగినివిశేషితాభావవద్వి ప్రతియోగిజ్ఞానస్యైవ హేతుత్వేన ప్రతియోగిప్రకా
రకప్రమాణహేతుః అన్యథా అప్రత్తిగగనాదేరభావవత్త్వవ్యవహారాపత్తేః తథాపి ప్రతియోగితావచ్ఛేదకప్రకారకప్ర
తియోగినివిశేష్యకప్రత్యక్షవత్ప్రత్యక్షప్రమాశబ్దాదేః ప్రతియోగితావచ్ఛేదకప్రతియోగిజ్ఞానం మాభావధీహేతురేవ
అభావబుద్ధేః విశేష్యవైశిష్ట్యావగాహిత్వనియమేన విశేషణతావచ్ఛేదకవిశేష్యనిర్ణయజన్యత్వాదితి భావః
తదపి ప్రమాత్మకాభావజ్ఞానమేవాపేక్షితం పక్షత్వేన పక్షావగాహినః పక్షోనాస్తిత్వాకారకస్య ప్రమాత్మకజ్ఞాన
స నిశ్చయసంశయాదిత్యర్థః। నను సత్త్వమిత్వమితి తస్య ప్రమాదిఘటకసత్త్వాభావః ప్రమాద్యవృత్తిపదార్థా

భామోవానాంత్రాధ్యవద్యాది భిన్నపదార్థ (ప్రసిద్ధాపపిల) స్వతమత్వేప్రసిద్ధిః పశుష్ఠిదార్థకతావదితి అభిక్తేసంఖ్యేత్యాదినం భక్షద్వ్య
వచ్ఛేదశబ్దార్థతావదిత్యర్థః స్వపదస్య (ప్రయుక్త) తిపదార్థత్వే నిరుక్తా నవ్యతమత్వే బోధకతయా న స్వైరర్థస్యం సబాప్రసిద్ధిః అధి
కపదార్థత్వే నిరుక్తవ్యాప్యత్వబసంభవేన అర్థసత్త్వ దృశ్యసం బాధ్యవచ్ఛేదసంభవాదితిభావః అబాధితేతి ఉక్తావిదం
౬ జతమితాప్రవృత్తితిబలాలోపజాతాసిద్ధిః ఉక్తమబాధితే ... ॥ ఉత్తరకాలీనాధారపూరణేనదర్థః తదయోగేన ఆపవ
కాపదవశేవదర్థసంభవప్రస్తత్వం రానాగతస్యసస్యసూనం రామపాకశేషవా పాసదాగతేన ఏవమాగ్రేపి బోధ్యం
తేజో ధీవవేత్తినసురమసస్నేజో ధీవవదుత్యేనిలం రమ్యాలతీస్యబాధితే ప్రతీతి ... రేవబాధితేతి
ధం రస్యరద్రూపత్రాఖం కారియామునప్రతీతేరేవబాధిరత్నమేవఉపాదనంతితి రథా హి తాద్విదా
యద్విద్యక్కబోరునాద్రవ్యత్వైతిథామోపిత్యేస్య తేసాధం యరమితివిశిష్టద్రవ్యత్వా

భావేలసాధనమఫలం ప్రవృత్త్యాభావేన్నైవ దశమద్రవ్యత్వే నిరాకరణసంభవాత్తథాపి హేతురస్తు సాధ్యం వర్తా
త్వాదప్రయోజకశంకానిరాసాయ కార్యకారణభావానుకూలతర్కస్సంభవత్యేతదుపాదానమితి బోధ్యం
తర్కమేవ వక్తుమనుమానే అప్రయోజకత్వశంకానిరాసార్థమేవాహ రూపేతి తథా చ తమసః రూపవత్త్వే రూపవద్బాహ్యేషు షత్వేన
ఆలోకత్వేన కార్యకారణభావభంగప్రసంగః తమసో దశమద్రవ్యత్వే తు తాదృశకార్యకారణభావభంగప్రసంగో
న రూపిబాహ్యేషు షత్వస్యైవ తత్కార్యతావచ్ఛేదకత్వాదితి భావః యద్యపి రూపిబాహ్యేషు షత్వావచ్ఛిన్నం ప్రత్యేవ ఆలోకస్య
యోగ్యస్వరూపే తు తత్రైవ అవ్యభిచారాత్ రూపపదమనర్థకం తథాపి రూపిని రూపప్రకాశకతాయాం బాహ్యేషు షత్వప్రమా
త్వాం ప్రత్యాలోకస్య హేతుత్వాదిత్యర్థః అత్ర చ ప్రమాపదానుపాదానే నీలం తమ ఇతి బాహ్యేషు షత్వవ్యభిచారాదిత్యా
ప్రమాత్వనివేశస్యావశ్యకత్వాత్ నచైవం రూపవిశేషయుక్తబాహ్యేషు ఆలోకస్య కారణతావనుపపత్తిరితి వాచ్యం

ద్రవ్యచాక్షుషమాత్రే రూపజ్ఞానస్యావశ్యకతాపత్తేర్నచైవమపి నిర్వికల్పకాసంగ్రహః తత్స్వరూపాప్రకారకత్వాదితి వాచ్యం
రూపవిషయకత్వస్యైవ కార్యతావచ్ఛేదకత్వోపగమాత్ నిర్వికల్పకేపి చక్షుస్సంయుక్తసమవాయేన రూపభానాత్ యద్వ్య
క్తివిషయతాసంబంధేన రూపవిషయకచాక్షుషస్వరూపాదావర్త్యత్వాద్విషయతయా తాదృశచాక్షుషం ప్రతి స
౧౦ ంయోగేన నాలోకస్య కారణతాభంగః సమవాయేన తాదృశచాక్షుషం ప్రతి ఆలోకస్య తత్త్వేన వృత్త్యైవాత్ర న ఆలోక
స్సంయోగస్య సత్త్వేన అంధకారేపి ఘటచాక్షుషాపత్తిరితి ద్రవ్యాణి లౌకికవిషయతాయా ఏవ చా కార్యతావచ్ఛేదకత్వమ
భ్యుపేయం తథా చ కార్యతావచ్ఛేదకకోటౌ రూపవిషయకత్వస్య రూపభ్రమత్వరూపభిన్నప్రమాత్వస్యైవ నివేశనమఖిల
ం తమసి ద్రవ్యనిష్ఠలౌకికవిషయతయా చాక్షుషానుత్పత్త్యా వ్యభిచారాభావాత్ తథాపి రూపవన్నిష్ఠలౌకికవిషయతా
సంబంధేన చాక్షుషం ప్రతి సంయోగేనాలోకస్య కారణతాభిప్రాయేణైవ రూపప్రకారకప్రమాయాం విషయ

ప్రత్యాసన్నాలోకస్య ప్రపథాయికత్వప్రదర్శనాత్ నానుపపత్తిః ఇదం చ తమో నరూపవత్ ఇత్యత్ర పసాధ్యం ప్రపపదం తత్ర
పక్షస్య పరూపవత్త్వే సత్యరూపకేతరసమవేతత్వావ తమో నరూపవత్ ఆలోకసంయోగం వినా చక్షుర్గ్రాహ్యత్వాత్ రూపవన్ని
ష్ఠలౌకికవిషయతాసంబంధేన చాక్షుషం ప్రత్యాలోకస్య కారణత్వాదిత్యవశ్యముదితార్థః అత్రేదమవధేయం లా
ఘవాత్ ద్రవ్యనిష్ఠలౌకికవిషయతాసంబంధేన చాక్షుషం ప్రత్యాలోకస్య హేతుత్వముచితం తావతాపి తమసో ద్ర
వ్యత్వానుపపత్త్యా తమసో ద్రవ్యత్వనిరాకరణసంభవాత్ ఏతావానాయాసోఽనుచితః నను కిం తేజస్సామాన్యాభా
వస్య తమస్త్వం ఉక్తతేజోవిశేషస్యాభావో ద్యః కిం తత్ర తమసి తమః ప్రత్యయ ఇత్యనుపపత్తిః తతాలోకాత్ర జూమరోమాణు
ఘువర్ణానుదినత్వాత్ తద్విలయః స్వాలోకదేశే పితమః ప్రతీత్యాపత్తిః ఇత్యాశంకామపసంహారవ్యాజేన నిరాపత్తౌ తథా

ఇతి సర్వజనీనం తమశ్చలతీతి ప్రతీతేః కాగతిరత ఆహ తత్రేతి పక్షబాధశ్చేత్యర్థః ద్రవ్యత్వస్యైవ లక్షణత్వే
లక్షణలక్షితావచ్ఛేదకయోరైక్యాపత్తేః తథాత్వేనాన్వయివ్యాప్తిజ్ఞానస్యైవ అనుమితిహేతుత్వే ఉక్తపక్షసిద్ధసాధనాపత్త్యా
సామానాధికరణ్యేన సాధ్యేతరభేదానుమిత్యనుపపత్తిరితి లక్షణాంతరమాహ గుణవత్త్వం వేతి లక్షణైకదేశ ఇతి ల
౧౧ క్షణైకదేశమాత్రావృత్తిత్వమిత్యర్థః తథా చ లక్ష్యవృత్తిత్వే సతి యత్కించిల్లక్షణావృత్తిత్వమవ్యాప్తిరితి భావః తేన సాక్ష
ంభవస్య గతార్థతా నను లాఘవాల్లక్ష్యతావచ్ఛేదకశూన్యావృత్తిత్వే సతి లక్షణవృత్త్యభావప్రతియోగిత్వ
మేవ వక్తుముచితం న తూక్తదూషణత్రయరహితధర్మవత్త్వం గౌరవాదిత్యత ఆహ లక్షితావచ్ఛేదకసమని
యతత్వమితి సమనియతత్వం చ వ్యాప్యత్వే సతి వ్యాపకత్వం వ్యాప్యత్వం చ లక్ష్యతావచ్ఛేదకశూన్యావృత్తి

త్వం వ్యాపకత్వంచ లక్షివృత్త్యభావప్రతియోగిత్వం నచైవం ప్రదార్థత్వాదేః లక్ష్యతావచ్ఛేదకస్య తద్వ్యాప్యత్వప్రసిద్ధ్యా
స్సి తస్య చ లక్షణత్వసంభవాత్ తాదృశస్థలే అలక్ష్యేప్రసిద్ధ్యా దూషణత్రయరహితధర్మత్వస్యాపి తథాత్వసంభవా
త్ వస్తుతస్తు స్వవ్యాపకలక్ష్యతావచ్ఛేదకవ్యాపకత్వస్యైవ సమనియతత్వస్య పక్షేస్సాయత్వేన నశ్యోపి దోషః పదవ్యా
దధాత్ తద్ధీయం వ్యావర్తకస్యైవేతి వ్యావర్తకరిచలక్షణాత్ప్రయోజనకత్వపక్షే వ్యావర్తకమేవ లక్షణం వ్యావృత్తి
ర్త్యేతరాభేదానుమితిః తథా చ పృథివీతరభేదస్యాపి పృథివీత్వసమనియతత్వంచా తత్ర లక్షణాలక్షణా
స్యాతివ్యాప్తిః లక్షణే చ వసిద్ధసాధనాదిత్యాపృథివీతరభేదసాధకత్వేన తల్లక్షణాలక్ష్యత్వమితి భావః నను
సిద్ధసత్త్వేపి విశిష్టాధియుక్తేయానుమితిదర్శనాత్ స్వసాధకత్వమవ్యాహతమేవ ఇతి వ్యావృత్తేః లక్ష్యతాపి స్యాత్ ఇతి వ్యాప్తి

రత్యత ఆహ అభిధేయత్వాదౌ చేతి పదార్థసామాన్యలక్షణాభిధేయత్వాదినేతరభేదసాధకత్వమితరాప్రసిద్ధేః
తథా చ తత్తత్పదార్థత్వరూపలక్షణతావచ్ఛేదకసమనియతభేదయ ఇతరవ్యతిరేకవ్యాప్తిరితి భావః వ్యవహారసాధ
कत्वाविविद्धेपप्रत्यविनिञ[illegible]त्वाखेतरत्विद्वत्तादितिक्रमेणाव्याप्तेः व्यवहारसाधकत्वं बोध्यं अपि नाप्रियस्यामित्रपरिग्रहः आ
౧౦ కాశతావచ్ఛిన్నే చేతి నను అవ్యక్షేణావచ్ఛిన్నఘటస్వవృత్తియక్షేణావచ్ఛిన్నఘటాభిన్నతయా వృత్తియక్షేణావచ్ఛేది
నసునాశతత్వాన్నావ్యాప్తిః సహదండకాలఘటతంయోనీ ఉత్పత్తిక్షేణావచ్ఛేదినగంధవత్త్వలక్షణమవ్యాప్తమితి వ
క్తుం శక్యత ఇత్యత ఆహ మఘ్నవినష్టేతి ఏకార్థసమవాయేనేతి తథా చ సామానాధికరణ్యేనైవ తాదృశప్రతీతౌ
రూపాదావేకత్వాదిప్రకారకతయా భానాత్ సమవాయేన గుణవత్త్వస్యైవ తత్ర లక్షణత్వాన్నావ్యాప్తిరితి భావః తస్యా
పాత్తః ఏవం చ ఘటగతరూపే ఘటః పటగత ద్విత్వస్యాపి సామానాధికరణ్యసంబంధేన సత్తాపత్తేయమిరూపి ఇత్యపి

ఘటగతరూపాభిప్రాయేణాప్రయోగస్యాత్ ఏవం రూపం రసాత్ప్రత్యక్షే ఇతివత్ రూపం రూపవత్ప్రత్యక్షే ఇతి ప్రయోగస్యాత్
రూపావచ్ఛేదకప్రత్యక్షస్య రూపేపి సామానాధికరణ్యేన సత్వాత్ పరంత్వేకం రూపం ఇత్యాదౌ తన్మాత్రవిషయకత్వ ప్రధ విశిష్టత్వమే
ఏవం ప్రత్యక్షత్వం స్మృత్యాభావ ఏవేతి న కశ్చిద్దోష ఇతి భవతీయం త్రత్యేక[illegible]ఛిన్నేతి లాఘవాదాహ గుణత్వేతి వ్యతిరేకవ్యా
ప్తిజ్ఞానస్యాపి అనుమితిహేతుత్వోపగమాత్ సోక్తసిద్ధసాధనావకాశాభావః లఘుత్వసేవ తన్నగురుత్వమే లఘుత్వ
భావరూపం ॥ శ్రీ ॥ నిమిత్తేతి వాచ్యం ॥ సురుత్వస్వప తేనాసమవాయికారణతయా సుఖాత్వేవ శ్వతత్వాత్ అసమవాయికారణం యోగ్యేతి ద్రవ్యతరత
వంయవసంయోగః కార్యేణాం [illegible]లావయవసంయోగః మృదుత్వం కఠినత్వం మృదుత్వం తద్గతజాతివిశేషః స్పార్శనప్రత్యక్షవిషయః
సమైవం మృదుత్వకఠినత్వయోః త్వచైవ చక్షుషా ప్రత్యక్షాప్రసంగః సంయోగస్య ద్వీంద్రియగ్రాహ్యత్వాదితి వాచ్యం ॥ సంయోగత్వేన తస్య
ద్వీంద్రియగ్రాహ్యత్వేపి అభిఘాతత్వాదీనామివ తార్యస్యైవ జాతిత్వస్యాపి ఫలబలేన చక్షుషయోగ్యత్వోపగమాదితి భావః ॥ సంయోగస్య
ఇతి సమవాయి ఇత్యాదిః అన్యథా ఘటాదౌ సమవాయికారణత్వాపత్తేః ॥ సమైవము పి సమవాయోఽయం [illegible]

౧౨ తాదృశసంగతిరుపాదానత్వస్య సమవాయేన తాదాత్మ్యేన దోషానాం స్వత్వోత్పత్తౌ సమవాయస్య ప్రకారతా
భావే పి సమవాయేన సమవాయేన తాదాత్మ్యేన చైతాదాత్మ్యేన సమవాయేన స్వరూపావచ్ఛిన్న తద్ధర్మా
విశేషణ గ్రహ తదాభావం వస్తుజ్ఞప్తివృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్న సమవాయేన నిష్ఠ ప్రతియోగితాకా
దోషానాం స్వత్వోత్పత్తిరేవ తత్ర సమవాయేన ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వేన సమవాయేన నిష్ఠాభావ
నిష్ఠప్రతియోగితా నిరూపితత్వేనాంగతాసమవాయేన స్వరూపసంబంధేన సమవాయేన
నిరూపకత్వం సమవాయేనోత్పత్తి నిష్ఠప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే సమవాయేన
కార్యత్వే సమవాయేన వ్యాప్తి వృత్తి ధర్మావచ్ఛిన్న సమవాయేన నిష్ఠప్రతియోగితా
దోషానాం స్వరూపం నిరూపకత్వం సమవాయేన నిష్ఠప్రతియోగితానవచ్ఛేదకత్వే భావః
సమవాయేన ... నానాత్వం ప్రతియోగిత్వ క్షేత్రత్వ లక్షణ విశేషణానాం తద్భిన్న సమ
వాయేన దోషానాం తత్ర సంబంధేన వ్యాప్తం తత్ర లక్షణానాం నాగవత్త్వేన సంబం

దేనం స్మైత [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

దిష్టపఠన్ ౪రం ... పు౯ ౪౪ [illegible]

ద్యు హేతుశా బ్దశాస్త్రా భాసా వధారణా దితి ప్రవృత్తి ంతేనా ప్రమాణ శబ్దావధారణా దిత్యర్థః యథా ఘ

తే అసతి బాధకే ఆత్మస్య స్వఘటత్వాపత్తేః శారనాత్తావచ్ఛేదకశేషాత్త్వే ప్రతిబంధకాభావత్వే [illegible]

స్వరూపాది [illegible] సంసర్గావచ్ఛిన్న ప్రతిబంధకాభావ [illegible] ప్రతిబంధక సత్త్వే [illegible]

౧౪ సత్త్వాదా [illegible] అసతి ప్రతిబంధకత్వ [illegible] అవధారణా దిత్యర్థః [illegible] ప్రతిబంధక [illegible]

సత్త్వే [illegible] ంగం నిరంతరం [illegible] ంప [illegible] సం [illegible] ంగాసం

[illegible] దితి భావః [illegible] సంపత్తిరితి [illegible] త్వం [illegible] సం ంతేగ

[illegible]

[illegible] దితి [illegible]

[illegible]

[illegible] దితి [illegible]

పాథసవత్త్వసిద్ధావపి ప్రత్యంతానలస్య యోగితద్ధియా నాశాదర్శనేన తన్నాశప్రతిబంధకం తదుపష్టంభక విజ్ఞా
తీయద్రవద్రవ్యం తదవపత్తిజ్ఞాం విషయత్వేన నను వన్నాసటిదే న విభజ్యతే తజ్జస్పృశ్య పజాతీయత్వాన్న జలం
సాం సిద్ధికద్రవత్వభావాన్న వాయ్వాదికం రూపవత్త్వాదిత్యాఖండలాద్యా యద్యపి విజాతీయద్రవ్యస్య రూ
పం న ప్రత్యక్షసిద్ధం శుక్లభాస్వరానుద్భవాత్ పరకీయరూపేణ తత్ప్రత్యక్షే బాధ్యాదిగమాత్ తథాపి రూ
రూపే వత్త్వయువభావేన రూపవత్త్వేన వాయ్వాదికే మసంగతం తథాపి ప్రత్యాదిస్పృశ్యరూపవత ఎవ ద్రవ్యస్య ద్ర
వత్వనాశప్రతిబంధకత్వా యోగ్యస్యత్వతాపాత్ననూరూపాంశా శవాయ్వాదీనాం సంబంధసత్త్వేపి ద్రవత్వనాశదర్శనా
త్ ద్రవత్వనాశప్రతిబంధకత్వ తయైవ పజాతీయత్వవచ్ఛిన్నరూపవత్త్వమవచ్ఛేదకమితి భావః

ననుత్వగ్రూపవత్త్వే కథం న ప్రత్యక్షమత ఆహ ఉపదిష్టం భేకేతి ఉద్భూతాతేస్ప్రత్యక్షత్రితిబంధాదిత్యర్థః
వాయోరితి ఉపలబ్ధిరిత్యం తం పక్షీభూతస్పర్శవ్యక్తిః పరిమాణయుక్తమాత్రం సతుపక్షితా వచ్చితుకేకిం
ఉప్రవిష్టంస్స్పర్శయోవానుమానశరీరం నచ వాయోరత్రప్యసిద్ధత్వాత్ వాయోవిత్యాదినా పక్షీభూతవాయౌ చ
౧౩ యఏవనసంభవతీతి వాచ్యం వాయో విత్యస్యాపృక్షౌదికం పనహితు భూతవాయునామకపదార్థస్స
తే జ్ఞతిసత్యర్థః తాదృశ్యపదార్థస్సర్వవాదిసంమత ఏవ తస్య నమఘద్రవ్యత్వ ఏవవివాదా దితిభావః కేచిత్తు
వాతిగచ్ఛతీతి వుత్పత్త్యా వాయువ్యంజనం తస్మిన్నాపతచలతిసతతపర్థ ఇతిప్రాహుః మూలేలాత్తేత్యాది యు
ద్ధాపివ్యవహారివ్య తహేతన్యతా వహ్నిదక్షిరజ్ఞానకారణాం నతువ్యవహారతన్యపదార్థః తథాసతితేతఘేటవ్య

వహారానాపత్తేరితి మూలమసంగతం యది కాలస్య కార్యమాత్రే కారణత్వేన తాదృశవ్యవహారకారణత్వమ
షి తమేవేత్యుచ్యతే తదా కార్యమాత్రకారణాదృష్టాదావతివ్యాప్తిః ఘటాదికారణత్వమాదాయ వినగమనా
విరహాచ్చ తత్ప్రతీతాదివ్యవహారఏవజ్ఞాపకో హేతుర్యస్య స ఇతి వ్యుత్పత్త్యా అతీతాదివ్యవహారజ్ఞాప్య
త్వమేవ కాలలక్షణం అతీతత్వం వర్తమానకాలవృత్తిధ్వంసప్రతియోగిత్వం వర్తమానత్వం చప్రయోగాధిక
రణత్వం ఏవం భవిష్యత్వం వర్తమానకాలవృత్తిప్రాగభావప్రతియోగిత్వం వ్యవహారానాం కాలజ్ఞాపక
త్వం చ అతీతాదివ్యవహారస్య విషయః కః సాధువ్యవహారత్వాదితి ఏవం చోర్ధ్వం కాలాభావే కాలక్షేటితో
ర్థవ్యవహారానుపపత్తిరితి ఏవమగ్రేపి ద్రష్టవ్య ~~[illegible]~~ అఙ్కురాదికమితి పృథివీత్వస్యాపేక్షితావచ్ఛేదకత్వేనా

మానాధికరణం నేళనామితి తేరుక్తేన వ్యాప్తిసిద్ధసాధనం అవచ్ఛేదకావచ్ఛేదేన సాధ్యసిద్ధేరుక్తవ్యాప్తిఫలమానౌ బాధకః ఇతి తత్ప్రాఙ్ త్వాగక్షనను
కార్యత్వం మాస్తు కల్పత్వం మాస్తి అప్రయోజకత్వశంకాయాం కృత్యత్వేన కార్యత్వేన కార్యకారణభావ ఏవేను కూలతర్కోం
వ్యాప్యం తస్యచ నప్రమాణసిద్ధః ఘటత్వేన కులాలత్వేన ఘటత్వేన తంతువాయుత్వేన విశేష్య వ్యాప్యయ వ్యతిరేకాభ్యాం ఏవిశిష్టే
౧౬ వకారణతా గ్రహస్యజాయమానత్వాత్ నచకార్యసామాన్యాభావే కర్త్రభావకూటస్య ప్రయోజకత్వే గౌరవాత్ కారణతా
వచ్ఛేదకధర్మావచ్ఛిన్నాభావస్యైవ కార్యతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నవిరహప్రయోజకతాపత్తేః తద్విశేషయోరితి న్యాయేన సచ
సత్త్వవశ్యకతి వ్యాప్యం కారణతానవచ్ఛేదకధర్మానవచ్ఛిన్నాభావస్యాపి లాఘవేన ప్రయోజకత్వకల్పనే బాధకాభావా
దిత్యభిప్రాయేణాహ ఆదతి ఆదినా అ-ఖండ ఘటస్యపరిగ్రహాత్ ఇత్యనుమానేన ఘటత్వేన కులాలత్వేన

కార్యకారణభావానుకూలతర్కసహకృతేనైవాగమేనేశ్వరసిద్ధేః కార్యత్వాదేస్తు సకర్తృకార్యతావచ్ఛేదకత్వాదిర్దుర్ఘటత
యాః కర్తృకార్యతావచ్ఛేదకీభూతఘటత్వాదిమత్త్వస్యైవ తత్ఫలాభాదితి భావః సర్వమప్యాగమేశ్వరకర్తృకఫలాలత్వాప
త్తిః ఖండఘటోత్పత్తేః పూర్వం జీవానాం తదుపాదానగోచరాపరోక్షజ్ఞానచికీర్షాకృత్యైవ తద్వత్త్వేన ఈశ్వ
రసిద్ధేః అసంభవిత్వాత్ కులాలస్యైవ ఘటకర్తృత్వాదితి వాచ్యం ఇష్టాపత్తేః ఘటోత్పాదనసమర్థేన సర్వజ్ఞకు
లత్వాత్ అత ఏవాహేశ్వరరూపేణ మత్కులాలీభూయ కర్తా శివ ఇతి విభావనీయం ప్రతిశరీరం భిన్న ఇతి ప్రతిపక్షం శం
కితత్వాత్ప్రత్యర్థిగవ్యాపకత్వం తథా చ పృథక్త్వవ్యాపకకర్తృతానిరూపితస్వసమానుకూలకృతిమానితివత్
ఈశ్వరకర్తృవ్యాపకభేదప్రతియోగికజీవ ఇత్యేవ తాదృశవాక్యస్యార్థబోధ ఇతి జీవానాం ప్రత్యేకమీశ్వరకర్తృవ్యాపక

భేదప్రతియోగిత్వం జీవవిష్టేష్టతమేవ నిష్ఠపృథివీతరేభ్యో భిద్యతే ఇత్యాదౌ భేదధాతోః నాన్యోన్యాభావబోధ
కత్వం తథాత్వే భేదధాతోః కర్మాకర్తృత్వే న కర్తృనీయ క్తోఽసాధుత్వాపత్తేః దివాదిత్వేఽపి అలైన్యైవ దానుపపత్తేః ఇతి భేద
విధేయకా నుమితౌ శివవిధధాతోరర్థోఽవావృత్తిః తదుత్తరశస్ప్రత్యయస్య విషయతమర్థః తథా సతి పృథివీగంధేనేత
౧౨ రేభ్యో భిద్యతే ఇత్యాదౌ గంధప్రయోజ్య ఇతరప్రతియోగికభేదవిధేయకానుమితివిషయః పృథివత్యవబోధః ప్రకృ
తే ప్రయోజకత్వమేకతమత్వం ఇత్థం చ శరీరేణ శరీరేణా ప్రతిశరీరమితి పులత్వాత్ శరీరత్వవ్యాపకప్రయోజకతా ని
రూపకభేదానుమితివిషయో జీవ ఇత్యేవం బోధః స్వప్రకృతే వక్తవ్య ఏవ సి తథాప్పిన ఏతచ్ఛరీరావచ్ఛిన్నభోగాశ్రయో
జీవః శరీరాంతరావచ్ఛిన్నభోగాశ్రయాత్ భిద్యతే సావచ్ఛిన్నభోగాశ్రయత్వసంబంధేన ఏతచ్ఛరీరాయిత్యేవ,
క్రమేణ శరీరయోః ప్రత్యక్షజీవభేదానుమాపకత్వసంబంధేనాలాభో శరీరభేదేన జీవభేదలాభాత్ శరీరాణాం పక్ష

కాలావచ్ఛేదేన యోగజధర్మజన్యత్వేన విశేషణే యోని తేనత్ర తజ్జన్యశరీరభేదేపి జీవభేదో ~~[illegible]~~ న న జీవభే-
దః నవాకారభిత్ప్రభృతీనాం యోగబలేన ఏకదా నానాశరీరపరిగ్రహేపి తచ్ఛరీరభేదేన జీవభేదాపత్తిరిత్యపక్షేయం
త్రిత్వేనః పరమాణుత్వే ఈశ్వరత్వమానగానవత్ప్రత్యుత్పన్నమహత్త్వకార్యతావచ్ఛేదక [illegible] తద్వైశేషికాదిత్వ [illegible]
ద్యం కృతహానేతి కృతస్యైవ జన్మాంతరే [illegible] ఫలం [illegible] హానిః ఫలత్వం అకృతస్యైవ నా [illegible] పుణ్య
పాపఫలస్య అభ్యాగమః ప్రాప్తిః తదభ్యాగమాపత్తిరిత్యర్థః అనిత్యస్య ఆత్మనో నాశే [illegible] తత్ర [illegible]
కృతకర్మ [illegible] జన్యత్వప్రసంగాదిత్యాశయ ఇతి భావః ఉపసంహరతి తస్మాదితి [illegible] మపరిహార్యం [illegible]
[illegible] నిరర్థం [illegible] అవయవేషు [illegible] నిత్యత్వ [illegible]
ర్గసిద్ధమితి భావః సంసారస్యానాదిత్వేన తదారంభస్య నాదిత్వసిద్ధౌ అనాదిభావస్య నాశాసంభవాదిత్యేతి
భావః పునరితి [illegible] తత్త్వజ్ఞానే [illegible] తత్త్వం [illegible]
[illegible] సం [illegible] ఆత్మనః [illegible] జన్యతాపాసంభవాత్

అనుద్భూతత్వం అనుద్భూతావచ్ఛిన్నాభావసంగ్రహః సంప్రతి ఉద్భూతావచ్ఛిన్నకారణతా ఇతి భావః తథా చ ...
ఉద్భూతరూపాదిత్యత్ర ... ఇత్యాదౌ సంయోగస్య సంబంధస్య ... సంగ్రహః భావః ... ఇ
తి చక్షురింద్రియ ... గ్రాహ్యత్వమితి చక్షుర్గ్రాహ్యత్వం చక్షుర్గ్రాహ్యత్వం తత్రప్రథమదళం చక్షుర్గ్రాహ్యత్వం ... ఇంద్రియ గ్రాహ్యం
౧౫ ... ఇతి ... వృత్తి ... ఇంద్రియ ... తత్వావతి వ్యాప్తి ... చక్షుర్గ్రాహ్యత్వం చక్షు
రింద్రియ ... త్వగింద్రియ ... తేన ... చక్షు ... త్వగింద్రియ ... తత్వాతివ్యాప్తిః
... ఇంద్రియ గ్రాహ్యత్వ ... ఇంద్రియ ... త్వగింద్రియ ... తేన ...
ఇతి ... వ్యాప్తిః ( ... ఇతి ... అతివ్యాప్తి ... తథా
చ చక్షుర్మాత్ర గ్రాహ్య ... చక్షుర్గ్రాహ్య ... అతివ్యాప్తి ... చక్షుర్గ్రాహ్యత్వాతివ
ఇత్యత్ర ... తథా చ ... ఇతి సంగ్రహః ... తత్ర ... ఇతి వ్యాప్తిః ... సంయోగ ...
తత్ర ... త్వగింద్రియ ... గ్రాహ్యత్వ ... ఇతి ... తత్వ ...
... వ్యాప్తి ... తథా ... ఇతి ... వ్యాప్తి ...
... ఇతి ... వృత్తిత్వం ... ఇతి ...

ద్యాప్యమితి త్వేనాపి వ్యాప్యవృత్తిత్వమితి చేన్న సంయోగజకో యదినమ ఇతి వాచ్యం లాఘవత తత్ర సంయోగజకతావచ్ఛిత్త్వాదివి
నీలపీతకపాలారబ్ధే ఘటే పీతకపాలావచ్ఛేదేన నీలరూపోత్పత్తి వారణాయ తత్తదవయవావచ్ఛేదేన నీలాదిరూపం ప్రతి తత్తద
వయవత్వేన గతనీలరూపత్వేన ప్రతిబంధకత్వం వాచ్యం రూపస్య వ్యాప్యవృత్తితాం వ్యతిరిక్తమతి తు అవయవనీలాద్యుత్ప
త్తౌ అవయవగతనీలానలరూపత్వేనైవ ప్రతిబంధకతేతి లాఘవం నపరరూపస్య వ్యాప్యవృత్తితామతే ప్రతిబంధప్రతి
బంధకభావో న కల్ప్యత ఏవ కింతు అవయవి ని తత్తదవయవావచ్ఛేదేన తత్తద్రూపం ప్రతి తత్తదవయవగత తత్తద్రూపా
భావానామేవ హేతుత్వం కల్ప్యత ఇతి న గౌరవమితి వాచ్యం వ్యాప్యవృత్తి శుక్లాదిరూపస్థలే శుక్లరూపాదౌ తత్తదవయవావచ్ఛిన్న
త్వవిరహేణైవ పుక్తరూపేణ కార్యకారణభావకల్పనా గౌరవాత్ సత్త్వేవమపి అతిరిక్తచిత్రరూపం ప్రతి అవయవగతనానా
రూపాణాం కారణత్వకల్పనమధికమితి వాచ్యం చిత్రః పట ఇత్యాదిప్రతీతేః నానారూపసముదాయవిషయకత్వకల్ప

విశేషయ
నావిశేషయా ఏకచిత్రరూపకత్వే లాఘవపక్షాపత్తిస్స్ఫుటత్వాదితి భావః ॥ గుణపదమితి । యద్యపి త్ర్యాదిపరమాణుస్పర్శే
వ్యాప్తివారణాయ త్వగింద్రియమాత్రగ్రాహ్యజాతిమత్వమేవ వివక్షణీయం తథాపి స్పర్శత్వే ఇతి వ్యాప్తిప్రత్యుక్త్యా గుణపదమ
నర్థకమేవ తథాపి మృదుత్వకఠినత్వయోస్సజక్ష్యన్తే అధ్రువసంయోగవిశేషాత్మకతయా అధ్రువసంయోగగతవృజాత్యా
౭౬ స్యాపి త్వగింద్రియమాత్రగ్రాహ్యత్వేన సంయోగే ఇతి వ్యాప్తివారణాయ గుణత్వసాక్షాద్వ్యాపిత్వాదృశజాతిమత్వస్యైవ లక్షణే
వివక్షణీయతయా తల్లాభాయైవ గుణపదమిత్యవధేయం । పాకనిష్పత్తి ఇతి । పచ్యతే నేనేతి పాకః ఇతి వ్యుత్పత్త్యా పాకో
త్తరాణ్నికేవక్షుటే పాకనిష్పత్తిగతిశ్యామఘటనాశపరమాణుషు రూపాంతరోత్పత్త్యాపత్తియోజనాశ్యామఘటసత్వ
దశాయామేవ పరమాణుషు రూపాంతరోత్పత్తిసంభవే ఘటనాశకసంసర్గతాపాదర్శకాశిత్రయోజనవిరోధ్యఘటనతపూర్వ

రూపనాశార్థమేవ ఘటనాశ స్వీకరణీయ ఇతి వాచ్యం పరమాణుగత రూపనాశరూపాంతరోత్పత్తిభ్యామేవ ఘటగ
త రూపనాశరూపాంతరోత్పత్త్యోః సంభవేన తదవయవ వముల పేష్టష్టేషు పరమాణుషు పాకసంభవాత్ తదవయ
వవుల పష్టష్టేషు పరమాణుషు పాకాసంభవేన రూపనాశాసంభవాత్ వైశిష్ట్యేన ఘటవినాశస్య స్వీకరణీయత్వే ప్రయ్యా
యత్వైరవయివినాశస్వీకారేత్ తయోః అవయవినాశత్వేపి తదవయవేషు పాకస్సంభవతీతి నావయవనాశస్వీకారం కృత ఇతి
ద్విభయం తత్రేతి రూపాంతర ఇత్యర్థః అత్ర తత్పక్షేత్వప్రయోజక ఇతి శుక్లత్వాదినాశాంశకలనాపుష్పే తత్వక్ష్యజాతిత్వా
సంభవేనదర్శ్ర ఇత్యుక్తం అఖండోపాధిరూప ఇత్యర్థః సం యుక్తవ్యవహారేతి యద్యపి వ్యవహారశబ్దప్రయోగః
తత్ర చ న సంయోగస కారణత్వం వ్యవహారం ప్రతి వ్యవహర్తవ్య జ్ఞానస్యైవ కారణత్వాత్ తథాపి వ్యవప్రియతి అ

నేనేతి పూర్వపక్షాశ్ప్యత్తరవాదం వ్యవహారేతన్య జ్ఞానమపరం ప్రత్యక్షే తత్త్వజ్ఞానేన విషయస్య కారణతయా సం
యోగస్య తథాత్వమక్షతం కార్య్యత్వమాత్రం ప్రతి కాలాదేః కారణతయా ఽతివ్యాప్తివారణాయ అసాధారణ
పదం అసాధారణత్వం చ కార్య్యతావచ్ఛిన్న కార్య్యతానిరూపిత కారణతావత్త్వం సంయోగనాశే ఽతియద్ద్వ
విప్రతియోగినివిధయా సంయోగనాశకత్వం సంయోగేపీతి తత్రాతివ్యాప్తిః న చ సంయోగనాశం ప్రతి సమవాయేన
కారణత్వం విశేషణీయం ప్రతియోగినస్తస్య నాశం ప్రతి తాదాత్మ్యేన స్వస్య కారణత్వమితి నాతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం
తథా శక్తి కాలేతివ్యాప్తివారకస్య సమవేతద్రవ్యవృత్తియథాపి ఽపేక్షితేః కాలికసంబంధేన కార్యంప్రతి తాదాత్మ్యేన కాల
స్య కారణతావత్ ఇతరస్యత్రైస్యైవ కాలాదావితరత్ర ఆదిపదముపాత్తం తేన చ క్రియావతి ప్రయుక్తః క్రియాయా

అపి సంయోగనాశకత్వాత్ న చ విభాగేన క్షమనసో [illegible] న్యథాసిద్ధిరితి వాచ్యం వ్యాపారేణ వ్యాపారిణో నాన్యథాసిద్ధి
రితి నియమాత్ అన్యథా పుత్త్రకస్య సంయోగం ప్రతి తత్పితకస్యాన్యథాసిద్ధ్యాపత్త్యా సంయోగవిభాగయోరవిశేషం
కారణాంశస్సైతి సూత్రవిరోధాపత్తిరిత్యవధేయం సంస్కారజనితత్వం సంస్కారజన్యత్వం సంస్కారనిష్ఠాసాధారణకారణ
తానిరూపితకార్యత్వం తేన కాలత్వేన సంస్కారజన్యత్వాభావే ప్యదోషా దనాతివ్యాప్తిః [illegible] ఘటాభావాదితస్సంయోగాదివృత్తినియా
మకసంబంధేన ఘటాభావాదిత్వధర్మః అధేయతాన్యవృత్తిత్వనియామకత్వ [illegible] దితి భావః తంతునిష్ఠతంతు
రూపస్య హి పటం ప్రతి తంతురూపత్వేన కారణత్వం ప్రాసం న తు తంతుత్వస్య కారణతాగ్రహాదన్యథాసిద్ధత్వం
యద్యప్యేవం [illegible] తికపాలసంయోగస్యాపి కపాలినస్స ప్యవయవాన్ పూర్వవృత్తిత్వగ్రహాత్ కపాలేన కపాలసంయోగస్యాపి
అన్యథాసిద్ధిస్స్యాత్ తథాపి స్వతంత్రాన్వయవ్యతిరేక [illegible] సహితత్వేన విశేషణాన్నానుపపత్తిః స్వతంత్రాన్వయి ప్రతిశకైవ

కారణాంతరాఘటితత్వసంబంధేన అన్వయవ్యతిరేకౌ చేంతు త్వతంతురూపయోశ్చ సావత్రయాశ్రయత్వసంబంధేనైవాన్వయివృత్తి
శక్తేస్త్రాహ్యే| తస్య చ తంతురూపకారణాంతరఘటితత్వాల్ న తథం తమాత్రోక్తైవ ఘటో విభాష్యం షంప్రతి అనపధానీభూతస్య
స్వప్రతియోగికసంయోగసంబంధేన బాహ్యతేంప్రతి తత్కారణత్వే న తత్సంబంధేనైవ చక్షుషః కారణతావదతో విశేషవదళం
౨౧ పాకజస్థలే తు పాకజగంధత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి రూపప్రాగభావస్య చ అన్యథాసిద్ధమిత్యర్థః పాకజాతిరిక్తస్థలే అవశ్యక్లు
ప్తనియతపూర్వవృత్తికగంధప్రాగభావేనైవ గంధోత్పత్తిసంభవాత్ న చ పాకజాతిరిక్తస్థలే రూపప్రాగభావః కథం క్లృప్తని
యతపూర్వవృత్తిగంధాదీనాం చతుర్ణామపి ఏకదా ఉత్పత్త్యా ప్రాగభావచతుష్టయస్యాపి పూర్వవృత్తిత్వాదితి వాచ్యం గం
ధం ప్రతి గంధప్రాగభావస్యైవ పూర్వవృత్తితాక్లృప్తౌ గంధప్రాగభావస్య ప్రథమముపస్థితత్వాత్ అభావజ్ఞానే ప్రతియోగి

జ్ఞానస్య కారణత్వేన రూపోపస్థితిం వినా రూపప్రాగభావసత్వ వుపస్థితౌ సంభవాత్ పాకజగంధస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వేన రూ
పపరావర్తకతేజస్సంయోగస్య పాకత్వేన రూపోపస్థితి నియమే న రూపప్రాగభావ సంధప్రాగభావయోః యుగపదుపస్థి
సంబంధే త్యసంభవ ఇతి భావః విశేషణవిశేష్యేతి యద్యపి నిర్వికల్పకే సంనికర్ష విశేషణా ఘటఘటత్వయోః యథాభానం తద్వత్
సమవాయస్యాపి భానం సంభవతీతి నిర్వికల్పకే గ్యాపి సంసర్గవిషయకత్వం దుర్ఘటం తథాపి సంసర్గనిరూ
పితసాంసర్గికవిషయితాశాలిజ్ఞానత్వమేవ వివక్షితం తేయం సమవాయస్య ఘటఘటత్వాభ్యాం తుల్యవత్తయా విష
యత్వేపి తయోస్సంసర్గతయా సమవాయస్య నిర్వికల్పకే భానాభావాన్నాతిప్రసక్తిరితి ధ్యేయం ఆ
త్మాదేరితాదినా గుణక్రియయోరపి గ్రహాత్ ఇంద్రియసంనికర్షజన్యమిత్యత్ర లక్షణే మనస్సంయోగ
జన్యజ్ఞానమాత్రే ప్రత్యక్షత్వాపత్తిరితి అతఆహ విశేష్యవిషయేతి విషయేంద్రియసంనికర్షజన్యత్వం ప్రత్యక్షే

వనానుమిత్యాదేరితిభావః యద్యప్యర్థసంనికర్షజనకతయోక్తేన తద్వ్యావృత్తావ్యాప్తిః అనుమితిశాబ్దబోధాదేః పరామర్శవి
షయఘటపక్షిత్వాదిజనకతయోపేరామర్శాదేరపి జ్ఞానలక్షణాసంన్నికర్షతయా అనుమిత్యాదావతివ్యాప్తిరితి ఇంద్రియపద
ంతథాచ ఇంద్రియప్రతియోగికత్వే సజ్ఞానరూపసంనికర్షస్యానుమిత్యాదావపి తత్త్వాదతిభయం ఏచ తి ఏచ లఠరంగాః ఏ వ్యాప్తిరితి
౨౨ చకరంపరాతన్యాయేనేత్యర్థః యత్రశబ్దః ఉత్పద్యతే తత్ర హి ప్రథమ కాశినా సర్వదిక్షు శబ్దాంతరముత్పద్యతే పునః
తత్ర హి శబ్దాంతరమిత్యక్రమేణేత్యర్థః కదంబముకుళన్యాయస్తు శబ్దోత్పత్తిదేశాద్ధి సర్వదిక్షు భిన్నభిన్నశబ్దపు
త్పద్యంతే ఇమస్తత్ర హి స్తత్రైవశబ్దాంతరాణీతిబోధ్యం ఘటాభావవద్భూతలమిత్యత్ర భూతలాంశే ఘటాభావ
స్యవిశేషణతయా ఘటాభావవిశేషణత్వం సంనికర్షః భూతలే ఘటో నాస్తీత్యత్ర చ ఘటాభావస్య విశేష్యతయా
భానాత్ విశేష్యత్వమేవ సంనికర్షః యద్యపి తజ్జ్ఞానీయ విశేషణత్వవిశేష్యత్వయోః తజ్జ్ఞానజననీయేన సంని

కర్షత్వసంభవః తజ్జ్ఞానాత్పూర్వం తజ్జ్ఞానీయవిశేషణవిశేష్యత్వయోరభావాత్ కారణస్య కార్యోత్పత్తేః పూర్వమపేక్షితత్వాత్ ఏవ
చ విషయత్వస్య జ్ఞానస్వరూపత్వపక్షే జ్ఞానాత్పూర్వం విషయతాభావత్వేపి అతిరిక్తత్వపక్షే తత్సత్త్వసంభవతి తదేతదవాచ్యం తథాసతి జ్ఞాన
భేదేన విషయతాభేదే ప్రమాణాభావేన అన్యజ్ఞానీయవిశేషతాయా అపి జ్ఞానాంతరజనకే సన్నికర్షత్వమస్తు న్నామేవేతి విశేషణత్వస్యా
న్నైకర్షతాపనుసరణమఫలం తథాపి స్వనిరూపితవిశేషణతాయాః స్వజ్ఞానజనకత్వేన సన్నికర్షత్వమిత్యభిప్రాయేణేదం ప్రకారతావిశేష్యతా
సంసర్గతాత్రిత్రయో విషయతాః పరస్పరం భిన్నాః న తు జ్ఞానభేదేన భిన్నాః తథాచ భూతలే ఘటో నాస్తీత్యత్ర తజ్జ్ఞానీయవిశేషణతాయాః
ఘటాభావే ప్రకారత్వేన విశేష్యత్వం సంసర్గ ఇత్యుక్తం వస్తుతస్తు విశేషణత్వం స్వరూపసంబంధ ఏవ తచ్చ కాలికదైశికదిక్కృతభేదేన త్రివిధం
కాలికం కాలస్వరూపమేవ దైశికం తు తత్తదధికరణదేశస్వరూపం దిక్కృతం దిగ్రూపమేవ తత ఏవ తత్తదభావానాం తత్తత్కాలేన సత్త్వస్థా
కాలాదిసంబంధ ఇత్యుక్తం క్రమాద్యోతకత్రితి ధైవమయం ఏతేనేతి విశేషణతాయాః సన్నికర్షత్వోపపాదనేప్యుక్తః అభావేప్యప్యసంభవాత్

ణాంశమభావే న హి మామాం త్వక్షః అభావగ్రాహకత్వే నానుపలబ్ధేః ప్రమాణాంతరత్వం స్వీకృతం విశేషణతాం సన్నికర్షేణ ప్రత్యక్షేణై
వాభావగ్రహణాసంభవాల్లౌకికమనుపలబ్ధేః ప్రమాణాంతరత్వమితి భావః నన్వేవమనుపలబ్ధేః అభావగ్రాహకత్వాభావే భూతలాదౌ
ఘటవత్త్వభ్రమదశాయామపి ఘటాభావప్రత్యక్షోత్పత్తిః ఘటాభావగ్రహే సంనికర్షసత్త్వేపి విశిష్టబుద్ధిమాత్రే బాధనిశ్చయాభావ
92 స్య కారణత్వేన ఘటవత్తానిశ్చయస్య ప్రతిబంధకత్వేన ఘటభ్రమదశాయాం న ఘటాభావప్రత్యక్షోత్పత్తిరితి వాచ్యం లౌకికసంనికర్ష
జన్యదోషవిశేషాజన్యవిశిష్టబుద్ధిం ప్రత్యేవ బాధనిశ్చయస్య ప్రతిబంధకత్వాదిత్యత ఆహ యద్యప్యత్ర తథా చ ప్రతియోగ్యుపల
ంభాభావస్య అభావప్రత్యక్షే జనకత్వే ప్రత్యక్షప్రమాణాంతర్భావిత్వే న ప్రతియోగిభ్రమదశాయామభావప్రత్యక్షోత్పత్తిరితి భా
వః తథాప్యంధకారే ఘటాభావప్రత్యక్షోత్పత్తిః ప్రత్యక్షే ఆలోకసంయోగస్య కారణత్వాన్నైయమోపపత్తిరితి వాచ్యం తథా సత్య
ంధకారప్రత్యక్షానుపపత్తేః అంధకారస్య తేజోభావరూపత్వాదిత్యత ఉక్తం దాపరనాయ ఉపలబ్ధి తత్ర లోక విరోధిత్వ విశేషణాముపా

ఖ్యం అంధకారే ఘటోపలంభాభావేన తత్ప్రతియోగినిశ్చయస్య విరోధే అంధకారే ఘటసత్త్వేపి ఘటోపలంభాభావసత్త్వాత్ తర్హి
తత్త్వం వా ఆపాదకజ్ఞానజన్యజ్ఞానవిషయత్వం     వస్తుతః ప్రతియోగినిశ్చయత్వం నాస్తి తథాపి తం నష్టేపి అనుపలబ్ధేరపి అభావప్ర
త్యక్షే కరణాస్యాత్ అవశ్యకత్వే తస్యా ఏవ అభావజ్ఞానే కరణత్వమస్తు కిం ప్రత్యక్షస్య తత్కరణత్వేనేత్యత ఆహ అధికరణేతి అధికరణం
వినా అభావజ్ఞానానుత్పత్త్యా తత్ర తత్కారణతాక ఇంద్రియస్యైవ అభావప్రత్యక్షోపపత్తౌ ప్రమితవంతరకల్పనాయాం తత్ర కరణాంత
రకల్పనాయాం చ అన్యాయత్వాదితి భావః నన్వింద్రియస్య నాభావప్రత్యక్షే కరణత్వసంభవః ప్రత్యక్షత్వే సంనికర్షాణాం అభావాత్ విశేషణ
తారూపసంనికర్షకల్పనేన ఏవ పదార్థాంతరకల్పనాపత్త్యా యుక్తేతి గౌరవమితి తత్ర ఆహ విశేషణవిశేష్యభావ ఇతి విశేషణత్వం వి
శేష్యత్వం వా కృత్తస్వరూపవిశేషణ విశేష్యస్వరూపమేవ నాతః తత్కల్పనాప్రయుక్తగౌరవమితి భావః అనాధారణాకారణత్వం

కాఽవ్యాప్యవద్విశేష్యకాపక్షజ్ఞానాదుత్పత్త్యాతత్రైవవ్యాప్యరూపేణోభయప్రకారకావగాహిజ్ఞానత్వేనపరామర్శస్యహేతుతావత్తమాదాయైవా
తివ్యాప్తిరితిభావః నచతత్రైతత్సంశయోత్తరప్రత్యక్షే అనుమితిసామగ్ర్యాఅపిసత్త్వేనానుమితిరేవేతిలక్ష్యతాపన్నాతివ్యాప్తి
రితిభావః యదపిఅప్రమోత్తరప్రత్యక్షేభావాభావకోటికానుమితిసామగ్ర్యభావాన్నానుమితిసంభవః ఇతితత్ర[illegible]తివ్యాప్తిదు
౨౯ ర్వారైవనచబాధబుద్ధిసత్త్వేనప్రత్యక్షోపినోత్పద్యతఏవేతివాచ్యం లౌకికసంనికర్షాజన్యవిశిష్టబుద్ధింప్రతిఏవబాధబుద్ధే
ఃప్రతిబంధకతయాప్రత్యక్షేచతత్రలౌకికసంనికర్షజన్యత్వేనతదప్రతిబధ్యత్వాత్తథాపిసంశయోత్తరప్రత్య
క్షే ఏవమూర్ధ్వమతివ్యాప్తిశాంకితతయానవిరోధః ఇతిమంతవ్యం అనువ్యవసాయేతిసంశయోత్తరప్రత్యక్షస్యానుమిత్యుపప
గమేతదుత్తరంకాష్ఠేత్వమోమీతిప్రతీతిర్నస్యాత్కింత్వనుమినోమీతిఏవస్యాదితిభావః పక్షతేతిపక్షతాజన్యత్వసతిపరా
మర్శజన్యత్వమనుమితేర్లక్షణంభ్రమసంశయోత్తరప్రత్యక్షవిశేషదర్శనవిఘటయాపరామర్శస్యహేతుత్వేపిపక్ష

తాయాస్తద్ధేతుత్వే మానాభావాన్నాతివ్యాప్తిః సిద్ధిసత్త్వేపి ప్రత్యక్షోత్పత్త్యా సిద్ధ్యభావరూపపక్షతాయాః ప్రత్యక్షహేతుత్వ
సంభవాన్నేతి భావః ననుపక్షతాయాః నానుమితావపి హేతుత్వసంభవః పక్షతా హి సాధ్యసందేహరూపా సాధ్యసం
దేహః పక్షతేతి ప్రాచీనైరుక్తత్వాత్ స చ నానుమితికారణం వినాపి సందేహం ఘనగర్జితేన మేఘానుమానాత్ నాపి సిద్ధ్య
భావరూపాయాస్తస్యాస్తత్కారణత్వసంభవః శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్య ఇతి శ్రుత్యా లబ్ధనిశ్చయవతో
పి అనుమితిబోధనేన వ్యభిచారాదితి చేత్ అహో సిసాధయిషేతి ఏతస్యాస్తు తత్కారణత్వమేవోపపాదయతి సా
ధ్యసిద్ధిరితి వృత్తిజనకేతి ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకీభూతా ప్రతియోగిత్వం వృత్తిజనకత్వం కారణీభూతాభావప్రతియో
గిత్వం ప్రతిబంధకత్వమితి బోధ్యం అత్ర చ తత్పక్షతత్సాధ్యకతల్లింగకానుమితౌ సిద్ధిసత్త్వే యదిచ్ఛాసత్త్వే తత్త్వ

వ్యాపారవత్త్వే సతి అసాధారణకారణత్వం చక్షుస్సంయోగాదావతివ్యాప్తివారణాయ వ్యాపారవత్త్వనివేశః । అత్ర ప్రమకత్వం యోగ్యాదృ

రాకారణీభూతే అతః కాలాదావతివ్యాప్తివారణాయాసాధారణేతి అసాధారణత్వం చ అనుభవత్వవ్యాప్యవృత్తిధర్మావచ్ఛిన్నకార్యతానిరూ

పితకారణతాశాలిత్వం తేన సంస్కారద్వారా స్మృతిం ప్రతి తజ్జన్యే అనుభవే నాతివ్యాప్తిరిత్యవధేయం । వస్తుతస్తు అసాధారణకారణత్వాపాదకత్వస్య

౨౪ ప్రమితివిభాజకోపాధిపర్యాప్తావచ్ఛేదకతాకకార్యతానిరూపితకారణతావత్త్వాది తదర్థః । చక్షుస్సంయోగాదిజన్యతావచ్ఛేదక

తాపర్యాప్తిస్తు న ప్రత్యక్షత్వాదౌ నాతస్తత్రాతివ్యాప్తిః । ప్రత్యక్షత్వం అనుమితిత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ఇంద్రియవ్యాప్తిజ్ఞానత్వాదినా

కారణతాపత్తేః సామాన్యకారణత్వమితి తదర్థః ౪౦ః శ్లోకం - ౧౨ ఇతి దీపికావ్యాఖ్యారామరుద్రభట్టీయే ప్రత్యక్షపరిచ్ఛేదస్సమాప్తః ౪౦ః శ్లోకం — (౧) — శ్లోకం

పరమా అథానుమానఖండప్రారంభః శుభమస్తు । పరామర్శేతి వ్యాప్తిపక్షధర్మోభయవైశిష్ట్యావగాహి జ్ఞానం పరామర్శః తజ్జన్యం జ్ఞానమను

మితిరిత్యర్థః । యద్యపి వ్యాప్తేః సాధ్యఘటితతయా భిన్నతయా ఏకసాధ్యఘటితవ్యాప్తేర్నివేశే బాధస్థలే

సుమితావద్వ్యాప్తిః తథాపి తాదృశపరామర్శజన్యజ్ఞానవృత్తిత్వస్య అనుభవత్వసాక్షాద్వ్యాప్యజాతిమత్త్వస్య వివక్షితత్వాదదోషః సంశయ
తి అయం స్థాణుర్వా పురుషో వేతి సంశయానంతరం అయం పురుష ఇతి విపరీతనిశ్చయానంతరం చానవ్యాపిసన్నికర్షాద్వా
వ్యాప్యదర్శనం వినా అయం పురుష ఇతి ప్రాత్యక్షికనిశ్చయానుత్పత్త్యా భ్రమసంశయోత్తరప్రత్యక్షం ప్రతి వ్యాప్యదర్శనాభావో హే
త్వేన ప్రత్యక్షే కారణే తత్ర పరామర్శజన్యత్వాదతివ్యాప్తిరితి వాచ్యం నచ వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వతవానిత్యేవ ఇతి విశిష్టవై
శిష్ట్యావగాహిప్రత్యక్షం ప్రతి విశేషణావచ్ఛేదకప్రకారకనిర్ణయవిధయా కారణమర్శస్య వ్యవహారం ప్రతి విషయవిధయా పరా
మర్శస్య హేతుత్వేన తమాదాయాతివ్యాప్తివారణాయ నేన న్యూనతేతి వాచ్యం వ్యాప్తివిశేషోభయ [illegible]
తానిరూపితజన్యతాయా ఏవ వివక్షణీయత్వాత్ ప్రత్యక్షవిషయత్వేనైవ విశిష్టవైశిష్ట్యావగాహిజ్ఞానబుద్ధౌ విశేషణతావచ్ఛేదకప్రకార
కనిర్ణయత్వేనైవ పరామర్శస్య హేతుతయా తమాదాయాతివ్యాప్తేరయోగాత్ భ్రమసంశయ[illegible]త్తరప్రత్యక్షస్య వ్యాప్యప్రకార

షేకతత్వాధలకతల్లింగకానుమితిః తత్ర దిచ్ఛావిరహకాలీనవిశిష్టసిద్ధ్యభావత్వేన కారణతాపనుమితిగోచరేచ్ఛాత్వేనో
త్తేజకత్వే సిద్ధేసత్వే యత్కించిజ్జ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాయామసత్వ అనుమిత్యాపత్తిః యాదృశేచ్ఛాయాః అనుమితిం వినా
న విషయసిద్ధిః తాదృశేచ్ఛాయా ఏవ ఉత్తేజకత్వస్య అనుభవసిద్ధత్వాత్ [illegible] ఇష్టాపత్తౌ తు లంయోగాత్ అనుమిత్యాప్రకా
౨౬ రకేచ్ఛాత్వేనోత్తేజకత్వే ప్రాతఃపక్షసిద్ధ్యనంతరం ప్రత్యక్షజ్ఞానం జాయతామితీచ్ఛాబలాదనుమితేరనుపపత్తేః ఘటానుమి
తిసామగ్రీసత్వే పక్షే సిద్ధిసత్వే అనుమితిర్జాయతామితీచ్ఛా [illegible] బలాత్ప్రత్యక్షానుమిత్యాపత్తేశ్చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౧౭ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

కారణతావచ్ఛేదకకోటౌ నివేశే [illegible] తత్తాదాత్మ్య [illegible] కారణత్వ [illegible] వ్యాప్త్యభావ
వతి [illegible] ప్రకారకత్వ [illegible] నాపి [illegible] నివేశే [illegible] పక్షప్రకారకత్వ [illegible]
[illegible] ప్రకారకత్వ [illegible] నాపి [illegible] నివేశే [illegible]
[illegible] కత్వేన [illegible] పరస్పరజన్యజనకభావే అపి పరామర్శస్య కారణతావచ్ఛేద
క్షకోటౌ తద్వ్యాపామర్శవలవహేతూత్తరత్వం సవిశ్వేదవారణాయ ॥ పక్షవిశేషణ [illegible] పరామర్శస్య [illegible] నుమితిహేతుత్వం
అనుమితేః పక్షవిశేష్యకత్వస్యైవ వినిగమకత్వాత్ [illegible] తిలాభిధానమితి ఆకారం ప్రదర్శయతి తద్ధర్మః వ్యాప్తిరభినయుత
తియత్ర ధూమస్తత్రాగ్నిరితి వ్యాప్తిజ్ఞానాకార ఇత్యర్థః । లక్షణమితి స్వరూపమిత్యర్థః ॥ సహచారజ్ఞానమనాధికరణం న [illegible] । తద్ధేతౌ నియ
మః వ్యాప్తిరిత్యర్థః యత్ర తాదాత్మ్ సహేతుస్తత్ర సాధ్యసామానాధికరణ్యమితి సద్ధేతుస్థలే నియమాత్ ధూమవాన్ వహ్నేరిత్యాదావ హే
తుతావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నస్యాయోగోలకాదౌ వహ్నావపి తాదాత్మ్య న తత్ర తత్ర ధూమసామానాధికరణ్యాభావాన్నాతివ్యాప్తిః । న
న్వేవం ప్రమేయం వాచ్యవ్యాప్తిః యత్ర తాదాత్మ్యం న సత్తా తత్ర ప్రమేయత్వమితి సామానాధికరణ్యమితి వ్యాప్తిః కిం చ నియమస్య వ్యాప్తిత్వ